

třetí — tedy druhé stavby bez časového hyátu pro hodnocení.

V současné době je výstavba nádrží Nové Mlýny prakticky dokončena a staronové spory jsou opět nastoleny. Je sympatické, že s řadou iniciativ, směřujících k ekologizaci technického systému — přišli vodohospodáři sami. Pochopitelně, v myšlenkově volnější době zintenzívněly připomínky ekologické fronty, vyúsťující v různá radikální řešení. Počátkem r. 1990 se probudila i občanská iniciativa, hnutí místních občanů, kteří reagují na svou krajinu „snů a skutečností“.

Je zde znovu causa Nové Mlýny.

Zmíněné iniciativy vedly v polovině r. 1990 k rozhodnutí Ministerstva životního prostředí ČR o zadání „vstupní studie ekologických úprav nádrží Nové Mlýny“, jejímž garantem byl určen Geografický ústav ČSAV v Brně, tedy týž ústav, který v době před výstavbou i během ní avizoval nutnost souběžného řešení technických a ekologických aspektů přeměny přírodního systému na systém přírodně-technický. Studie byla oponována 16. ledna 1991 za účasti ca 150 organizací. Podílelo se na ní více ústavů ČSAV, Výzkumný ústav vodohospodářský — pobočka v Brně, Moravské muzeum aj. Studie stručně rozebrala především současný stav krajiny s akcentem na negativní vlivy vodohospodářských úprav na krajinu a životní prostředí v oblasti pod Palavou. Navrhuje celkem 9 variant možných řešení, za základních předpokladů ponechání nádrží v plném rozsahu, částečného vypuštění nádrží, respektive úplného vypuštění některých či všech nádrží. Současně studie navrhuje, aby se vychleně (podle návrhu do 30. 4. 1991) jednotlivé varianty posoudily z ekonomického a ekologického hlediska a byly vybrány ty, které si z obou aspektů nejlépe vyhovují. Do oponentní rady došlo kromě 13 oficiálních oponentních posudků vyjádření mnoha institucí a hnutí, které budou podkladem pro doplnění studie a rozhodnutí o dalším postupu v kompetenci MŽP ČR.

Zpracovatelé příslušné studie hodlají respektovat Zásady hodnocení dopadů rozvojové činnosti a investic na životní prostředí ve smyslu mezinárodního významu anglického termínu „Environmental Impact Assessment“ (asi „hodnocení ekologických dopadů“), které se v rámci posuzování MŽP ČR připravují.

Já osobně věřím, že ekonomické náklady a užítky každé možné varianty budou konfrontovány s argumentací ekologickou, což je předpokladem kvalifikovaného rozhodnutí. Nechej tvrdit, že bude zaručeně správné, prognóza celé oblasti ekonomických efektů v měnících se podmínkách hospodářského systému do jisté míry limituje přesnost prognózy vyrovnanosti ekonomicko-ekologických vazeb. Z důvodu jisté nedokonalosti vstupů pro prognózy doporučuji pečlivé posuzování mimoekonomických hodnocení, vylechnutí všech rad ze všech stran, abychom na konci řešení neměli opět causu Nové Mlýny nevyřešenou.

Vladimír Vlček

Ekológia a kultúra — ochrana a ekologický rozvoj kulturních krajín

V dňoch 9.—11. októbra 1990 sa v Svatke (okr. Žďár n. Sázavou) uskutočnilo medzinárodné sympóziu „Ekologie a kultura — ochra-

na a ekologický rozvoj kulturních krajín“. Sympóziu organizovala Správa CHKO Žďárské vrchy v spolupráci s Ministerstvom životného prostredia ČR, Českým ústavom ochrany prírody a Vysokou školou poľnohospodárskou v Brne pri príležitosti 20. výročia vyhlásenia CHKO Žďárské vrchy. Záštitu nad sympóziom prevzala IUCN — Medzinárodná únia ochrany prírody a prírodných zdrojov. Popri početných zahraničných hostoch boli zastúpení pracovníci vysokých škôl, akadémie vied, ochrany prírody, rezortov lesného hospodárstva i poľnohospodárstva. Značne široké bolo i profesné spektrum účastníkov, čo ovplyvnilo náplň sympózia, aj zameranie referátov bolo dosť pestré.

Hlavné referáty boli venované svetovej stratégii ochrany a rozvoja vidieckej krajiny a jej aplikácii v podmienkach CHKO. Podnetný príspevok, venovaný filozofickým a socioekologickým aspektom kultúrnej ekológie, predniesla dr. H. Swouden-Svobodová (Holandsko). Informovala i o medzinárodnej konferencii „Kultúrne aspekty krajiny“, ktorú bude organizovať Medzinárodná asociácia krajinej ekológie (IALE) r. 1992 v Prahe. Dr. Zb. Karpowicz (Poľsko), predstaviteľ Medzinárodnej únie ochrany prírody a prírodných zdrojov (IUCN), oboznámil účastníkov so súčasnou situáciou v tejto organizácii a pripravovanými projektmi. Zahŕňajú o. i. výcvikové kurzy pre odborníkov v oblasti ochrany prírody zo strednej a východnej Európy; zriadenie plánovacích a projekčných tímov na úrovni ministerstiev i projekt, zameraný proti rýchlej intenzifikácii poľnohospodárskej výroby, venovaný problémom znečistenia ovzdušia, vody a pôdy.

Ďalší program bol rozdelený do šiestich sekcií: geografická diferenciacia pramennej oblasti Svratky; vplyv vodohospodárskej činnosti na akosť vody v pramennej oblasti; ekológia poľnohospodárskej krajiny; prirodzené a poloprirodzené biómy

pramennej oblasti; ochrana genofondu; monitoring ekologickej kvality územia CHKO Žďárske vrchy. Značná pozornosť sa venovala zhodnoteniu dlhodobých výskumných programov, ktoré prebiehali na modelových územiach v pramennej oblasti Svratky, povodí Fryšávky a v Kamenických (projekt programu Človek a biosféra). V jednotlivých sekciách sa účastníci zaoberali prírodnými pomermi a hodnotami územia, ako aj širokým spektrom problémov, vyplývajúcich z činnosti človeka v krajine (znečistenie vody a pôdy v dôsledku poľnohospodárskej výroby, znečistenie ovzdušia, vodná erózia, ohrozenie genofondu, ochrana lesa, rekreácia, zmeny v rastlinných spoločenstvách atď.).

Dr. J. Málková z Pedagogickej fakulty v Hradci Králové prezentovala výsledky dlhoročného štúdia vplyvu pešej turistiky na rastlinné spoločenstvá v Krkonošiach, sukcesných zmien po uzavretí chodníkov i spôsobov urýchlenia obnovy vegetácie na týchto plochách.

Kolektív pracovníkov Salfordskej univerzity (Veľká Británia), Laboratória diaľkového prieskumu Zeme Českého ústavu ochrany prírody v Prahe a Geografického ústavu ČSAV v Brne predstavil výsledky spoločného projektu využitia diaľkového prieskumu Zeme a Geografického informačného systému (GIS) pri získavaní informácií o krajine, hodnotení krajiny, ako aj rozhodovaní a plánovaní. Výsledky prezentovali vo forme interpretovaných kozmických snímok a ukážky GIS pre územie CHKO Žďárske vrchy, resp. okres Žďár n. Sázavou, na osobnom počítači. Metódy diaľkového prieskumu Zeme sa na našich pracoviskách s krajinnokoekologickým i územnoplánovacím zameraním využívajú buď málo, alebo vôbec nie, predovšetkým pre nedostatočné technické vybavenie. Pritom sú to metódy progresívne a pre ďalší rozvoj krajinej ekológie majú veľkú perspektívu.

Ľuboš Halada

Ekonomické hospodárenie v poľnohospodárstve a vtáky

Raymond O'Connor, Michael Shrubba: *Farming and birds*. Poľnohospodárstvo a vtáky. Cambridge University Press, Cambridge, 1986, 1990, 290 s.

Otázkou rozšírenia a výskytu vtákov v poľnohospodárskej krajine sa zaoberajú ornitológovia rôznych európskych štátov. Ich výskumy sú zamerané na širokú oblasť zmien v poľnohospodárskej výrobe v posledných rokoch nášho storočia. Dominantné problémy týchto štúdií vyplývajú predovšetkým z intenzifikácie poľnohospodárskej veľkovýroby, charakteristickej veľkoplošným obhospodarovaním pôdy, využívaním ťažkej mechanizácie a používaním agrochemikálií. Všetky tieto procesy rôznym spôsobom ovplyvňujú zloženie živočíšnych populácií viazaných na biotopy v poľnohospodárskej krajine. Antropogénne vplyvy v tejto oblasti hospodárstva možno veľmi dobre študovať na vtákoch, ktoré, ako je všeobecne známe, reagujú na meniace sa životné podmienky veľmi rýchlo.

Publikácia R. O'Connora a M. Shrubba, ktorá zahrňuje ich vlastné dlhoročné vedecké výskumy, ako aj poznatky širokého okruhu vedeckých pracovníkov, dokumentuje na situácii v poľnohospodárstve britských ostrovov dopad modernej poľnohospodárskej veľkovýroby na krajinu a jej živočíšnych obyvateľov. Autori v širokej diskusii vysvetľujú zmeny, ktoré nastali v pôvodných biotopoch nasmerovaním poľnohospodárstva na produkčno-ekonomický režim. Vplyv nových metód, používaných v posledných desaťročiach pri obrábaní pôdy a ich dopad na populácie voľne žijúcich vtákov, ilustrujú na príkladoch a empirických údajoch z dlhoročných výskumov pracovníkov „Britského ornitologického trustu“ a jeho bohatej databanky. Výsledky uvádzané v publikácii sú založené na analýze viac než 100 000 ornitologických pozorovaní. Okrem toho vychádzajú aj z 80 000 údajov o hniezdení vtákov v poľnohospodárskej krajine. Kniha dokumentuje i dobre organizovaný terénny výskum a účinnú spoluprácu profesionálnych ornitológov s pracovníkmi v poľnohospodárstve, predovšetkým so súkromne hospodáriacimi farmármi.

Kniha podáva prístupnou formou vysoko erudované vedecké poznatky o negatívnych, ale aj pozitívnych dopadoch hospodárenia v krajine. Úvodom autori objasňujú rozvoj poľnohospodárstva od najstarších čias, cez stredovek až po novodobé dejiny atómového veku. Vychádzajú z historického pozadia opisujú zmeny

v štruktúre krajiny, kde pôvodne dominovali rozsiahle lesné celky a lúky. Na tomto základe opisujú formovanie populácií vtákov v poľnohospodárskej krajine, ich rozširovanie, ako aj kvantitu jednotlivých špecifických druhov. Veľký dôraz kladú na štúdium hniezdneho habitatu vtákov i potravných možností v jednotlivých regiónoch, ale aj v konkrétnych biotopoch. Ťažiskom publikácie sú dve kapitoly, venované reakciám vtákov na modernizáciu poľnohospodárstva a používanie pesticídov s následným znečistením životného prostredia. Zaujímavé sú poznatky z hospodárenia na rodinných farmách a jeho vplyve na formovanie tvárnosti krajiny. Nechýba ani problematika lovu pernatej zvere a športového poľovníctva, ktoré má na britských ostrovoch stáročnú tradíciu.

Záverom uvádzajú metódy získavania štatistických údajov i formy ich využívania. Obsiahla bibliografia dáva prehľad o špecifikách riešenej problematiky. Celá publikácia je bohato ilustrovaná, textová časť dopĺňajú prehľadné tabuľky a grafy. Jednotlivé kapitoly obsahujú i rozbor použitých metódik.

Kniha je veľmi dobrou pomôckou pri spracúvaní terénnych výskumov pre potreby krajinnokoekologického plánovania. Prispieva k lepšiemu poznaniu procesov v krajine, spôsobených ekonomizáciou poľnohospodárskej výroby. Je aj dôležitým metodickým príspevkom k terénnym ornitologickým výskumom, zameraným na praktické využitie.

Eva Kalivodová

Slovník termínov ekológie človeka

Napoleon Wolański: *Glossary of Terms for Human Ecology*. The commission of Human Ecology of the International Union of Anthropological and Ethnological Sciences, Warsaw, 1990.

Profesor Napoleon Wolański z Ústavu ekológie Poľskej akadémie vied se již po mnoho let zabývá problematikou vlivu životního prostředí na člověka.

Po celá stáletí měnil člověk své prostředí a zároveň byl zpětně těmito změnami ovlivňován a sám se měnil. Tento proces probíhá v současnosti mnohem rychleji a změny životního prostředí jsou jevem, který nezná hranice a působí dlouhodobě. Jak uvádí sám autor, ekologie člověka (Human ecology), která se v prvopočátek